

กิเลสมนุษย์

พระราชสุทธินิพนธ์

วัดอัมพวัน สิงห์บุรี

P11008

วันนี้เป็นวันฟังธรรม เป็นวันสร้างบุญสร้างกุศลในวันธรรมสวนะ ทุกวันพระ ชาวพุทธอย่างได้ขาดประกาศตนเป็นอุบาสกอุบาสิกา แทรกธรรมในพระบวรพุทธศาสนาตามลำดับ แต่เป็นที่น่าเสียดายมากกว่า คนไทยเป็นชาวพุทธมาตั้งแต่กำเนิดครั้งปู่ยาตาดาย ประเพณีเดิมของไทยก็นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งมหาบพิตรสมภารเจ้าก็ทรงเป็นพุทธมามกะในพระพุทธศาสนาด้วย นอกจากนั้นก็ทรงเป็นศาสนูปถัมภก ยกย่องพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ในหลักการเรามีพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยมานานแล้ว มีศาสนาประจำจิตประจำใจ ประจำหมู่ ประจำคณะ ประจำครอบครัวของเรา ในบ้านที่มีทั้งพ่อพระ แม่พระ อยู่เย็นเป็นสุข สร้างความสนุกในสังคมด้วยธรรมะและคุณค่าทุกชีวิต ไม่พลาดผิดในสังคมนั้น มีมากหน้าด้วยกัน แต่เป็นที่น่าเสียดายและเสียใจ กลับตรงกันข้าม หน้ามือเป็นหลังมือ คุณยุคใหม่สมัยโลกาภิวัตน์ แต่ไม่ภีวทัศน์ ไม่พัฒนา กลับเลวร้ายในสังคมมากมาย จะเป็นหนุ่มและเป็นสาวหน้าขาว ๆ ในสังคม ขาดการเคารพผู้ใหญ่ ไม่มีระเบียบวินัย ประเพณีวัฒนธรรมของชาติก็สูญไปแล้ว ไร่ประเพณี ไร่วัฒนธรรม กิจกรรมก็ไม่มีประโยชน์ และดังที่กล่าวแล้วนี้ เป็นที่น่าเสียดาย เรามีของดีประจำชาติก็คือศาสนาประจำใจ ทำอะไรก็ประจำเหตุ ประจำผล มีต้นมีปลาย มีผู้น้อย มีผู้ใหญ่ การเคารพผู้ใหญ่เป็นระเบียบแบบแผน ทำให้เราเกิดวินัย ทำให้เราเกิดวัฒนธรรมของชาติ ปัจจุบันคุณสมบัติเหล่านี้หมดไปเพราะเด็กรุ่นใหม่ไม่เคารพผู้ใหญ่ ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่เชื่อฟังครูบาอาจารย์ และออกไปนอกกลุ่มนอกรทาง นี้หรือโลกาภิวัตน์ ไม่มีความเจริญในโลก แต่มีความเจริญในอบายมุข หากความสนุกในสังคม หันหลังเข้าวัด หันหน้าเข้าวิก ชีวิตแจ่มใสไม่ได้ มีแต่มัวเมาและมัวหมอง ประคองไว้ไม่ได้ดังกล่าวแล้ว มีกิเลสหนาประการ

ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย วันนี้เป็นวันพระ เมื่อก่อนนี้วันพระ คนจำแม่น จำได้ตั้งแต่ยังเป็นนักเรียนเด็ก ๆ มาเรียนหนังสือที่วัด เพราะวันโกนต้องเก็บโต๊ะกัน เขาจะทำบุญกันในวันพระ หรือเขาจะมีงานศพกัน ก็เก็บโต๊ะเก็บเก้าอี้ เก็บกระดานดำ มีงานบวชนาคก็ต้องเก็บโต๊ะ จึงรู้ว่าเขาทำบุญวันพระ นำข้าวขันแกงโถมาถวายพระ และสดับพระธรรมเทศนา มันยังฝังแน่นมาตั้งแต่เป็นเด็ก เดี่ยวนี้เด็กโตเป็นหนุ่มเป็นสาวหน้าขาว ๆ ในสังคมไม่รู้จักคำว่าวันพระในปฏิทิน ไตอาร์ก็ไม่มีวันพระแล้ว ไม่มีข้างขึ้นข้างแรม จันทรคติ บางเล่มไม่มีเลย มีแต่วันอาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัส ศุกร์ เสาร์ วันที่ ๑ ถึง สิ้นเดือน นี้แหละก็

เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ แล้วอะไรมันจะฝังแน่นหนาในชีวิตของท่าน คงหมดโอกาสไป
แน่นอนแล้ว คนโตไม่จำก็ต้องให้เด็กว่า แค่พ่อแม่ก็ยังลืมวันพระ ไม่รู้ว่าวันพระเป็นวันอะไร
วันสร้างบุญทำให้เกิดพระในใจ วันพระเราต้องงดสร้างความชั่ว สร้างตัวให้ดี มีจิตใจเมตตา
ปราณีอารีเอื้อเฟื้อ ขาดเหลือคอยดูกัน เป็นสายสัมพันธ์ของบุคคลที่มีคุณธรรมและมีคุณภาพ

เมื่อก่อนนี้ ปู่ย่าตาทวดเรา เรียนหนังสือในศาลาวัดมาโดยตลอด เป็นใหญ่เป็นโตก็
อาศัยศาลาวัดเป็นศาลาการเปรียญ ต้องเรียนหนังสือที่ศาลาวัด เดี่ยวนี้โรงเรียนก็แยกออกไป
เด็กไม่เข้าวัด เพราะพ่อแม่ก็ไม่พาเด็กมาวัดแต่ประการใด ในการปฏิบัติหน้าที่ยุคใหม่โลกาภิ
วัตน์ แต่จิตใจไม่พัฒนา จิตใจก็เลวลงไปสู่ความโลภ ความโกรธ ความหลงตลอดรายการ
ไหนเลยเล่าเทคโนโลยีจะแก้ปัญหาสร้างความดีในสังคมนั้น ไม่มีแล้ว คนเราขาดการมีน้ำใจ
ขาดกำหนดจิต ขาดในใจชีวิต เป็นภัยต่อสังคม เป็นภัยต่อเหตุการณ์มากมาย เราท่าน
ทั้งหลายต้องมีน้ำใจนะ **ขาดน้ำสิ้นชีวิต ขาดคู่คิดชีวิตยังอยู่**

ท่านสาธุชนพุทธบริษัททั้งหลาย โปรดคิดคำว่า โลกาภิวัตน์ พัฒนาโลกอย่างเดียว แต่
จิตใจมันเลวลงไป ไม่มีการพัฒนาจิต ชีวิตไม่แจ่มใส ชีวิตจะอัปจน จะสวดมนต์ภาวนาก็ไม่
เป็น อุทิศส่วนกุศลก็ไม่มี แม้เมตตาที่ใช้ไม่ได้ สมัยโบราณนั้น เขาให้แม่เมตตาตอนตื่น
นอนจะได้โลกสว่าง จะได้ทำงานโลก โลกวิทู แจ่มโลก จะได้ไม่ปิดบังอำพราง ให้แม่เมตตา
ตอนตื่นนอน ว่า โลกมนุษย์นี้เต็มไปด้วยเมตตาปราณี อารีเอื้อเฟื้อ ขาดเหลือคอยดูกัน นอน
หลับก็เป็นสุข ตื่นนอนก็เป็นสุข ก็ต้องแม่เมตตาตอนนอน หลับก็ไม่เป็นอันตราย ไม่ฝันร้าย
แต่ประการใด ก็เกิดผลงานขึ้นมาแก้ตัวของท่านเองโดยเฉพาะอย่างนี้เป็นต้น อันนี้มีความ
หมายมาก เพราะฉะนั้น การเจริญกรรมฐานต้องการมาปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนาจิต
นั่นเอง ในเมื่อจิตดีแล้วก็ต้องพัฒนา พัฒนาวิชาความรู้ในด้านการศึกษาทุกประการ ตามคำ
สอนของพระพุทธเจ้า ในเมื่อพัฒนาการศึกษาดีแล้ว ก็มาพัฒนาเศรษฐกิจ ประกอบอาชีพการ
งานอย่างสมส่วน และก็มีวิชาความรู้ จะได้ประกอบความรู้ด้วยการพัฒนา พัฒนาเศรษฐกิจ
พัฒนาสังคมต่อไป

วันนี้จะให้คติเรื่อง โลก โกรธ หลง ให้ท่านทั้งหลายฟังว่า เรามาตั้งปฏิบัติกรรมฐาน
จะได้แก้ปัญหาคือความโลภ ความโกรธ ความหลง ของเราได้อย่างไร ก็ติดตามฟังต่อไป ณ
โอกาสบัดนี้ ขอเจริญพร เจริญสุขด้วยทุกท่าน ณ บัดนี้ขอได้โปรดตั้งใจฟัง คำว่า ใจเรา จะ
พัฒนาตรงไหน มีโลภ มีโกรธ มีหลง แต่เรามาเจริญสติปัญญา ๔ นิ่งกรรมฐาน จะรู้ว่า ความ
โลภเป็นอย่างไร ความโกรธเป็นอย่างไร ความหลงเป็นอย่างไร โลก โกรธ หลง ๓ เรื่องที่เรา
พูดมาเปลืองเวลา เรามาตั้งกรรมฐานจะรู้ว่าคนที่มีความประพฤติเขาไปหลงมกมาย เขาจะไม่หลง

ไปสู่จุดมุ่งหมายของคำว่า งามาย มีความหมายมากอยู่ในพุทธภาษิตที่พระพุทธเจ้าได้สอนไว้ทุกประการ

เรื่องที่ ๑ เลเภนะ ชะยะเต เปโต จะเกิดเป็นเปรต คือ คนที่มีความโลภ โทสะก็จะไปเกิดในนรก โมหะก็ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ชัดเจน ชะยะเต นะโตเต จะไปเกิดเป็นเปรตด้วยอำนาจโลภะ ก็เพราะอาศัยความโลภ

เรื่องที่ ๒ โทเสนะ ชะยะเต หิระโย จะไปสู่นรกก็เพราะอำนาจโทสะ

เรื่องที่ ๓ โมหะนะ ชะยะเต ติระฉาน จะไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็เพราะโหมะ ความหลงเนื่องจากเรื่องที่ ๓ นี้ล้วนแต่ให้โทษ ให้ทุกข์เป็นอันมาก ดังนั้นสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสอนให้ละเสีย ท่านทั้งหลายก่อนที่จะได้บรรยายตามพุทธภาษิตทั้ง ๓ นี้ จะขอถือโอกาสทำความเข้าใจกับผู้ฟัง ผู้ปฏิบัติธรรมสักเล็กน้อยก่อน โดยว่าทางบ้านเมือง ทางราชการหรือรัฐบาล ก็จะจัดให้มีการอบรมการปฏิบัติธรรมตามนโยบายพัฒนาจิตของรัฐบาล ต้องการให้ประชาชนเข้าหาธรรมะ นี่เป็นแผนของราชการ ต้องการให้ปฏิบัติธรรม แต่จุดประสงค์ก็คือ ต้องการให้ศีลธรรมแพร่หลายเข้าไปสู่จิตใจของประชาชน เป็นแผนงานของรัฐบาลก็จริงอยู่ เพราะตระหนักดีว่าโลภกรรมเป็นสุขเพราะศีลธรรม แต่เจตนาธรรมนี้ทางบ้านเมืองที่รัฐบาลวางแผนไว้ จะสำเร็จผลได้ ประชาชนต้องสนใจต่อการปฏิบัติธรรม คือจะต้องปฏิบัติให้ครบวงจรทั้ง ๓ คือ

๑. ตั้งใจฟังด้วยดี
๒. ตั้งใจจำด้วยดี
๓. ตั้งใจปฏิบัติด้วยดี

เมื่อครบ วงจรทั้ง ๓ ประการนี้แล้ว ก็จะมาเข้าหลักที่ว่า **สุดสฺสํ ละภะเต ปัญฺญํ** ฟังด้วยดี ย่อมจะเกิดปัญญา แต่ถ้าพลาดจากหลักเหล่านี้แล้ว ก็จะเข้ากับหลักที่โบราณกล่าวมา ตักน้ำรดหัวเสา คนประเภทตักน้ำรดหัวเสามีมากเหลือเกิน น่าเสียดาย ธรรมดาเสามันเป็นต้นไม้ที่ตายแล้ว ถึงจะพยายามรดน้ำให้มากเพียรไรก็ตาม เสาก็ไม่มีวันที่จะผลิติดอกออกไปให้ได้ เหมือนกับผู้ฟังเทศน์ฟังธรรม โดยมีได้ตั้งใจปฏิบัติ แม้จะฟังตั้ง ๑๐๐ กัณฑ์ ๑,๐๐๐ กัณฑ์ ฟังก็คัมภีร์ก็เอาดีไม่ได้ แต่ก็หวังใจว่าท่านทั้งหลายคงจะไม่ยอมเป็นเสาแน่ ๆ จะต้องเป็นต้นไม้ที่พร้อมจะรับน้ำอยู่ตลอดเวลา ไซ้หรือไม่ประการใด แต่ถ้าท่านไม่ต้องการรับน้ำ ท่านก็เป็นไม้ตาย เดี่ยวนี้ไม้ตามมีมากมายอยู่ในตัวคนทั้งนั้น ไม่ใช่อยู่ที่อื่นแต่ประการใด ถ้าท่านไม่เป็นไม้ตาย คนรดน้ำก็จะชื่นใจหายเหนื่อย ทางบ้านเมืองก็จะปลื้มใจ สมดังเจตนาธรรมขอรัฐบาลตั้งที่กล่าวมาแล้ว

๑. **ละจากโลกะ** คือ โลก เมื่อทำความเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็ขอให้ท่านทั้งหลายได้ติดตามฟังกันย่อ ๆ ดังต่อไปนี้ อันดับแรก จะว่าด้วยเรื่องที่ควรละ ได้แก่ โลกะ คือ ความโลภ ตามพระบาลีที่ว่า **โลภณะ ชะยะเต เปเต** จะเกิดเป็นเปรตก็เพราะความโลภ เพื่อยืนยันข้อความนี้ ก็จะขอถือโอกาสนำเรื่องมาเล่าย่อ ๆ ให้ฟังประกอบเสียก่อน ตอนหลังจะได้อธิบายถึงลักษณะของความโลภว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เรื่องที่เล่าต่อไปนี้ มีมาใน **คัมภีร์ ภูมิวิลาสินี** มีใจความว่า

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า **ปุสสะ** ประทับอยู่ที่พระมหาวิหารพร้อมพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก ครั้งนั้นพระเจ้าพิมพิสารถือกำเนิดเป็นขุนคลัง ทำหน้าที่จัดหาอาหารถวายพระสงฆ์ โดยมีพระพุทธเจ้านามว่า **ปุสสะ** เป็นประธาน ต่อเนื่องด้วยพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก ขุนคลังให้พวกญาติ ๆ ของตนมาช่วยกันจัดหาอาหาร แต่เนื่องจากญาติบางคนโลกในอาหาร แอบบริโภคอาหารก่อนพระสงฆ์บ้าง บางคนก็ส่งไปให้บุตรภรรยา สามเณรที่บ้นบ้าง เอาไปแบ่งกันกินก่อนที่จะถวายพระบ้าง พวกนี้เมื่อตายไปก็ไปบังเกิดในนรก เมื่อพ้นจากนรกแล้วก็มาเกิดเป็น **ปรทัตตูปชีวิกเปรต** ส่วนขุนคลังนั้นในชาติสุดท้ายก็มาเกิดเป็นพระเจ้าพิมพิสาร พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระบวรพุทธศาสนา ได้ทรงบำเพ็ญบุญกุศลอยู่ตลอดเวลา และได้ทรงสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้าด้วย วัดนี้แหละเป็น **วัดแรกในพระพุทธศาสนา** เรียกว่า **วัดเวฬุวัน**

คืนวันหนึ่งขณะที่พระองค์กำลังบรรทมหลับสนิทอยู่ก็ต้องสะดุ้งตกพระทัย ตื่นขึ้นก็ได้ยินเสียงร้องอย่างโหยหวนของเปรต จึงรีบเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแต่เช้าตรู่ นำเอาเหตุการณ์ที่พระองค์ประสบนั้นขึ้นทูลถาม พระพุทธเจ้ารับสั่งว่านั่นคือ เปรตมาขอส่วนบุญเพื่อความพ้นทุกข์ของพวกเขาแล้ว พระองค์ก็ทรงแนะนำวิธีที่สามารถจะช่วยเปรตเหล่านั้นให้พ้นทุกข์ได้ โดยทรงแนะนำ ให้พระองค์บำเพ็ญบุญถวายทาน มีข้าว มีน้ำ มีผ้า เป็นต้น แล้วก็กรวดน้ำอุทิศบุญกุศลไปให้ เปรตเหล่านั้นก็จะพ้นจากทุกข์ทั้งหลายได้ พระเจ้าพิมพิสารก็ถือโอกาสอาราธนาพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์ไปฉันภัตตาหารที่พระราชวังในวันรุ่งขึ้น หลังจากที่ถวายภัตตาหารเสร็จแล้ว ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม มีผ้าเป็นต้นแล้วทรงกรวดน้ำตามบทที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำว่า **อิทัง โน ญาตินัง โทตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย** แปลว่า ขอส่วนทานอันนี้ จงสำเร็จแก่หมู่ญาติของข้าพเจ้าด้วยเถิด ขอหมู่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด ในทันใดนั้นเอง เปรตทั้งหลายเหล่านั้นก็แปรสภาพเปลี่ยนร่างเป็นเทพบุตรและเทพธิดา สมบูรณ์ด้วยข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม และวิมาน ซึ่งล้วนแต่เป็นทิพย์ทั้งนั้น เรื่องที่แสดงมานี้ สรุปลงแล้วก็มีคติเป็น ๒ อย่างคือ

๑. แสดงโทษของความโลภ

๒. แสดงอำนาจของบุญว่าสามารถจะช่วยผู้ตายให้พ้นจากความทุกข์ได้สมกับที่ว่า **บุญญาภิ ประระโลกัสมิง ปติฏฐา โหนติ ปาณินัง** บุญย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งในโลกรนี้และโลกหน้า

ระดับของความอยาก ต่อจากนี้จะได้ชี้แจงเรื่องของโลภะ ความอยากว่า อยากขนาดไหน จัดเป็นโลภะ กรุณอย่าเข้าใจไขว้เขวไปเลย ขึ้นชื่อว่าอยากแล้ว จะต้องเกณฑ์ให้เป็นโลภะไปเสียทั้งนั้น ซึ่งยังมีบางท่านเข้าใจคลาดเคลื่อนอยู่มาก ที่จริงความอยากนั้นที่เห็นกันง่าย ๆ รู้กันทั่วไป ท่านจัดไว้อยู่ ๕ ระดับ ดังต่อไปนี้

๑. รติ แปลว่าความชอบใจ
 ๒. อิจฉา แปลว่าความอยากได้
 ๓. มหิจฉา แปลว่าความอยากใหญ่
 ๔. ปาปิฉฉา แปลว่าความอยากได้โดยวิธีเลว ๆ
 ๕. โลภะ แปลว่าความอยากได้โดยวิธีทุจริตผิดศีลธรรม
- มีอยู่ ๕ ระดับด้วยกัน อย่าจำไขว้เขว อย่าแปลว่า โลภะทั้งหมดได้ ต้องแปลเป็น ๕ ลำดับดังนี้

รติ แปลว่า ความชอบใจ อธิบายว่า รติที่แปลว่าความชอบใจนั้น เช่น เห็นของสวย ๆ งาม ๆ ถูกอกถูกใจก็เกิดความชอบขึ้น ตัวอย่างเช่น เห็นเสื้อผ้าสวย ๆ รถยนต์คันงาม ๆ ก็ชอบใจ นี่คือ รติ

อิจฉา ความอยากได้ อิจฉานั้น หมายถึงความอยากได้ คือ อยากได้สิ่งที่ชอบนั่นเอง พึงเข้าใจว่า อิจฉา ในที่นี้ แปลว่า ความอยากได้ อยากมี ไม่ใช่ริษยา ซึ่งแปลว่า เห็นเขาได้ดีแล้วทนอยู่ไม่ได้ อย่าเข้าใจผิด

มหิจฉา แปลว่า ความอยากใหญ่ ซึ่งตรงกับชาวบ้านเรียกคนมักมาก คนรู้มาก คนเอารัดเอาเปรียบบุคคลอื่น ต้องแปลอย่างนี้ ตัวอย่างเช่น คนที่เข้าไปรับแจกหนังสือในงาน ยกตัวอย่างที่วัด ในวัดแจกหนังสือในงาน เวียนรับเสียสองสามเที่ยว นี่แหละคนมักมากเที่ยวเดียวยังไม่พอ เอาตั้งสองเที่ยว สองเที่ยวไม่พอ เอาสามเที่ยว คนมักมากเวลาทำงานก็เกี่ยงเพื่อนทำไป ส่วนตัวเองเที่ยวไปเที่ยวมา นี่คือคนรู้มาก คนรู้มากอย่างนี้ คนมักมากอย่างนั้นไม่เหมือนกัน คนรู้มากนี่มันเป็นอย่างนี้ เวลานั่งรถ ในเรือ ก็เอาของมาตั้งกันทำ ซึ่งแทนที่จะนั่งได้อีกสองสามคน ก็พยายามนั่งเสียคนเดียว นี่คือ คนเห็นแก่ตัว คนเอารัดเอาเปรียบเพื่อน เป็นอย่างนี้หนอ

ปาปิฉฉา อยากลามก แปลว่า ความอยากลามก คือ อยากได้โดยวิธีต่ำ ๆ เลว ๆ ใครจะดีเตียน ใครจะดูหมิ่นเหยียดหยามก็ช่าง ให้ตัวได้เป็นก็แล้วกัน เช่น ขอลานเขาเลี้ยงชีวิต

ทั้ง ๆ ที่ร่างกายสมบูรณ์แต่ไม่ยอมทำงาน หรืออาชีพบางอย่างที่เรียกกันว่า ชายตัว ก็ความอยากถามกันในชั้นปาปิจนานี้ ถ้าไม่ยับยั้งไว้ ปล่อยให้กำเริบต่อไป ก็จะกลายเป็นโลภะ

ลามก ความอยากได้โดยวิธีทุจริตผิดศีลธรรม คำว่า โลภะ นั้นหมายความว่า อยากได้ในทางทุจริตผิดศีลธรรม เช่น ไปเที่ยวลักขโมย ปล้นสะดม หรือฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น

ท่านทั้งหลายควรทำความเข้าใจ อยากอยากที่เป็นโลภะนั้น จะต้องแทรกทุจริตอยู่ในความอยากนั้นด้วยเสมอตัวไม่มี ถ้าไม่คิดจะทำในทางทุจริตแล้ว แม้จะอยากเท่าไรก็ไม่จัดเป็นโลภะ โทษของความโลภ อื่น ความโลภ นี้เชื่อว่าทำให้โทษเฉพาะเมื่อตายไปแล้วก็ไม่หาย ชะงักยังมีชีวิตอยู่ให้โทษเริ่มต้นแต่ทำให้เราร้อน กระทบกระวายอย่างแผดเผา เพราะทำให้เกิดความตระหนี่ ไม่กล้าเสียสละ ไม่กล้าทำบุญให้ทาน บางทีก็โลภมาก เลยพลอยทำให้สมบัติเป็นวิบัติไปก็มี ตัวอย่าง ครอบครัวหนึ่งมีพ่อแม่และลูกสาว ต่อมาพ่อตายไปเกิดเป็นหงส์ทอง ฝ่ายทางครอบครัวก็ยากจนลงทุกที หงส์ทองสงสารจึงอุทิศทรัพย์ไปสลัดชนให้ครึ่งละ ๑ ชน ให้แม่ลูกได้อาศัยชนทองคำนี้ขายพอประทังชีวิตสืบมา ภายหลังแม่ก็เกิดโลภมาก เห็นว่าที่หงส์ทองมาสลัดชนให้ครึ่งละ ๑ ชนน้อยไปไม่พอตั้งตัว จึงปรึกษากับลูกสาว แต่ลูกสาวคัดค้านไม่เห็นด้วย แต่แม่ไม่ฟังเสียง

วันหนึ่งเมื่อหงส์ทองมาสลัดชนให้ตามที่เคยปฏิบัติมา แม่ก็แอบจับแล้วถอนขนจนหมดตัว แต่น่าอัศจรรย์ชนเหล่านั้นแทนที่จะเป็นทอง กลับเป็นขนธรรมดา จึงชิงเอาไว้ โดยคิดว่าเมื่อขนงอกขึ้นมาใหม่คงจะเป็นขนทองตามเดิม แต่อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หาเป็นอย่างที่เธอคิดไม่ ก็เมื่อขนงอกขึ้นมาใหม่ก็เป็นขนธรรมดา นี่แหละตำราที่ว่า โลภมากลาภหาย คนเราชอบโลภมากกันเหลือเกินยุคใหม่สมัยนี้ มีวิธีปฏิบัติเพื่อลดความโลภ ทำอย่างไร ท่านที่ได้ฟังตัวอย่าง ควรพยายามลดความโลภเสียบ้าง โดยวิธีหมั่นเสียสละ หมั่นให้ทาน หมั่นทำบุญ ท่านว่าคนที่สมบัติมากนั้น เชื่อว่าจะมีความสุขเสมอไป บางทีทุกข์กว่าคนจนเสียอีก เพราะเป็นห่วงสมบัติ กลัวโจรผู้ร้าย กลัวไฟไหม้ จะไปไหนก็ไม่สะดวก พะวักพะวง ห่วงหน้าห่วงหลัง คนร่ำรวยบางคนไม่มีเวลาร้องเพลง เพราะคิดแต่จะหาเงินทำเดี๋ยว เรียกว่า ถมไม่เต็ม ความจริงถึงจะมีบ้านใหญ่โตสักเท่าใด ที่นอนจริง ๆ ก็แค่ ๔ ศอกเท่านั้นเอง อาหารก็แค่อิมเดียว ถึงจะมีสมบัติล้านฟ้า ตายไปก็เอาไปไม่ได้ ครั้งหนึ่งพระภิกษุฐบาลเถระได้แสดงธรรมถวายพระเจ้าโกธิยะ ตอนหนึ่งว่า **อุนะ โลโก อะติตโต ตัณหาทาโส** แปลว่า สัตว์โลกมีใจพร่องอยู่เป็นนิจ เป็นทาสแห่งตัณหา ท่านผู้รู้จึงเตือนคนที่ถมไม่เต็มว่า ความไม่พอจนเป็นคนเห็นพอแล้ว เป็นเศรษฐีมหาศาล จนทั้งนอกทั้งในไม่ได้รับการ จนคิดอ่านแก้จนเป็นคนพอ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ คือ วิธีบรรเทาความโลภให้แก่เราได้

๒. ละจากโทษะ ความโกรธ อันว่าโทษะตามบาลีที่ว่า โทเสนะ นิระยัง คะโต แปลว่า จะไปนรกก็เพราะโทษะ เรื่องที่จะนำมาเล่าประกอบนี้มาจากคัมภีร์ธรรมบทขุททกนิกาย เล่าถึงนายพรานชื่อโกกะ เข้าวันหนึ่งเข้าไปสู่ป่าเพื่อไปจับสัตว์ บังเอิญไปสวนทางเข้ากับพระเถระที่กำลังบิณฑบาตอยู่ นายพรานโกรธมาก เพราะถือว่าเป็นโชคร้าย ปรากฏว่าตลอดทั้งวันนายพรานไม่ได้สัตว์เลย เขาก็รีบกลับบ้าน ขากลับก็ไปสวนทางกับพระเถระรูปนั้นอีก โกรธเก่ายังไม่ทันหาย โกรธใหม่ก็โหมซ้ำเข้ามาอีก จึงยุให้สุนัขให้กัดพระเถระ พระเถระรีบป็นขึ้นไปบนต้นไม้ แม้กระนั้นนายพรานก็ยังไม่ลดละ เอาหอกแทงพระเถระ ทั้งทำซ้ำทำซ้ำ แม้ท่านจะอ่อนวอนขอชีวิตนายพรานก็ไม่ฟังเสียง ท่านได้รับทุกข์ทรมานเจ็บปวดจนสิ้นสติ ถึงวาระของท่าน คือ จีวรของท่านก็หลุดร่วงมาคลุมร่างนายพรานพอดี สุนัขก็เข้ารุมกัดกินเนื้อเหลือแต่กระดูก พอท่านได้สติจึงให้สัญญาณกับสุนัข พอมันรู้ว่ามันกัดผิดคนเลยพากันวิ่งหนีเข้าป่าไป พระเถระค่อย ๆ ไต่ลงจากต้นไม้ด้วยความลำบากเป็นอย่างยิ่ง แล้วไปเฝ้าทูลถามเรื่องนี้แก่พระพุทธเจ้า ว่าศีลท่านจะขาดหรือไม่ พระองค์ตอบว่า “ศีลเธอยังไม่ขาดหรอก เพราะไม่มีเจตนา เขาทำของเขาเอง เวลานี้นายพรานก็ตายไปแล้ว ไปอยู่ที่นรกแล้ว ณ บัดนี้”

อนึ่ง โทษะหรือความโกรธนี้ ซึ่งเป็นกิเลสเครื่องเดียวกัน เมื่อเกิดขึ้นกับใครแล้วก็เหมือนกับใจที่เข้ามาปล้นเอาเคราะห์ความดีของผู้นั้นไป เริ่มตั้งแต่ทำให้ใจเราร้อนกระวนกระวายใจ ปิดบังสติปัญญา หมดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี พร้อมทั้งเข้าไปบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ควรทำ บังคับในสิ่งที่ไม่ควรจะทำ หากจะรับไว้ไม่ได้ ก็จะทำให้ความรุนแรงยิ่งขึ้นถึงกับทำร้ายซึ่งกันและกัน ผลก็คือ ชีวิต และคุณตระกูล ความโกรธไม่เคยให้คุณประโยชน์กับใครเลย มีแต่ให้โทษให้ทุกข์สถานเดียว พิษของความโกรธ หากจะมีบ้างตามนิสัยปุถุชนก็ควรจะเก็บไว้ในใจ พยายามข่มไว้ด้วยขันติ ความอดทนที่กำหนดว่า โกรธหนอ... โกรธหนอ... โกรธหนอ คือ ข่มตั้งสติให้ระลึกอยู่เสมอว่า อย่าไปโกรธเขา โกรธเขา โกรธเรา โกรธเขาได้ อย่างไร ขันติทำด้วยการกำหนดกรรมฐาน จะเกิดเมตตา เราละทิ้งความโกรธได้ ก็อาศัยเมตตาปรานีอารีเอื้อเพื่อขาดเหลือคอยดูกัน

ในคัมภีร์พระธรรมบท ขุททกนิกาย ท่านเล่าถึงนางอุตตราอุบาสิกา ที่ถูกนางสิริมาหญิงแพศยา ที่จ้างมาเพื่อให้บ่าเธอสามี นางสิริมาเผลอสติ เข้าใจว่าตนเป็นภรรยาของท่าน เศรษฐี ก็เกิดความหึงหวง เข้าไปตักน้ำมันที่กำลังเดือดราดลงบนศีรษะของนางอุตตรา แต่ด้วยอำนาจเมตตาจากกรรมฐาน เพราะนางนั่งกรรมฐาน ดลบันดาลให้นางปลอดภัย และก็ไม่โกรธนางสิริมา ทั้งยังห้ามหญิงบริวารมิให้เข้าไปทำร้ายนางอีกด้วย เพราะคุณธรรมอันนี้คือเมตตาตนเอง จึงทำให้นางสิริมาได้สำนึก ตรงเข้าไปหมอบกราบแทบเท้าของนางอุตตราพร้อม

กับขอโทษ แต่นางกลับขอร้องให้ไปขอโทษกับพระพุทธเจ้า นางก็ปฏิบัติตาม ฆ่าความโกรธ
ได้แล้วก็ยอมอยู่เป็นสุขทั้งนั้น ด้วยการเจริญกรรมฐาน ท่านทั้งหลายเมื่อได้พิจารณาเห็นโทษ
ของความโกรธเช่นนี้แล้ว จงพยายามฆ่าความโกรธ ใช้เมตตาธรรมสัมมาปฏิบัติในการเจริญ
สติปัญญา ๔ เมตตาธรรมก็จะเกิดกับท่านทั้งหลาย ก่อนที่ความโกรธจะฆ่าเรา พระท่านว่า
โกธัง ฆัตวา สุขัง เสติ ฆ่าความโกรธได้แล้วยอมอยู่เป็นสุข

๓. ละจากโมหะ ที่นี้มาถึงอันดับ ๓ อันว่าด้วยเรื่องโมหะตามพระบาลีที่ได้ยกขึ้น
ตั้งไว้ในขั้นต้น โมหะนะ ตีระฉานะ โหมิ แปลว่า จะเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็เพราะโมหะ
ความหลงงมงาย เพื่อเป็นหลักฐานจะขอยกตัวอย่างมาประกอบ โดยนำเรื่องนางสุชาดามา
เสนอพอเป็นอุทาหรณ์ นางเป็นภรรยาของมาชฌมาณพ เธอเป็นคนรูปร่างสวย เธอเลยหลงใน
รูปร่าง หลงผิดคิดไปว่าเธอเป็นภรรยาของมาชฌมาณพ ซึ่งเป็นญาติกันอีกด้วย ดังนั้นเมื่อ
สามีทำบุญ ภรรยาก็ได้บุญด้วย เธอจึงไม่สนใจที่จะทำบุญอะไรเลยทั้ง ๆ ที่สามีอุทิศสำหรับชี้แจง
ชักชวนอยู่เสมอแต่ไม่เกิดผล ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ เมื่อเธอตายแล้วจึงไปเกิดเป็นนางนกยาง
อยู่ที่เกาะแห่งหนึ่ง ส่วนมาชฌมาณพ ซึ่งเป็นชายหนุ่มที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๑. เลี้ยงดูบิดามารดาอย่างดียิ่ง ไม่ให้ตกระกำลำบากแต่ประการใด
๒. เป็นคนสุภาพอ่อนน้อมอ่อนหวาน เคารพผู้ใหญ่ในตระกูลของตน ไม่ลบหลู่
บุญคุณแต่ประการใด
๓. พุดจาไพเราะอ่อนหวาน
๔. พุดจาสมานสามัคคี ไม่ยุยงให้ใครแตกสามัคคีกัน
๕. ไม่ตระหนี่ชี้เหนียว หมั่นทำบุญทำทาน
๖. มีสัจจะ พุดจริงทำจริง
๗. ไม่โกรธใคร ฆ่าความโกรธได้ ถึงจะโกรธ ในไม่ช้าก็หาย

นี่คือคุณสมบัติ ๗ ประการของมาชฌมาณพ ๗ ประการนี้เธอก็ได้ปฏิบัติตลอดชีวิต
และยังเป็นนักพัฒนาวิชาความสะอาด สร้างถนน สร้างศาลาสำหรับให้คนพักริมทาง โดย
ได้รับความร่วมมือจากบุคคลในครอบครัวและมิตรสหายเป็นอย่างดีตลอดมา ด้วยอานุภาพ
แห่งบุญกุศลเหล่านี้ เธอจะได้ไปเกิดเป็นพระอินทร์ เสวยทิพยสมบัติอยู่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ชาวคณะที่ทำบุญร่วมกับเธอก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์เช่นเดียวกัน เมื่อพระอินทร์ตรวจดูทิพย
สมบัติทุกอย่างก็บริบูรณ์ดี ขาดแต่นางสุชาดาเท่านั้น และทราบว่าเป็นนางนก
ยาง พระองค์จึงเสด็จลงไปแนะนำให้นางรักษาศีล ๕ เพราะอานิสงส์ในศีล ๕ ที่นางรักษา
ส่งผลให้ในชาติสุดท้ายท่านได้ไปเกิดเป็นเอกอัครมเหสีของจักรินทร์เทวราชดังที่กล่าวมา

อนึ่ง โมหะความหลงนี้ ยังเป็นเหตุทำให้คนหลงทำกรรมหนักขึ้นถึงขั้นอนันตริยกรรม ได้ ฆ่าพ่อฆ่าแม่ได้ ฆ่าผู้มีบุญคุณได้ ตัวอย่างของพระโมคคัลลานะ ในอดีตสมัยท่านยังเป็นหนุ่ม ได้ภรรยาที่นิสัยไม่ดี คอยยุยงสามีให้เกลียดบิดามารดาซึ่งตาพิการ ด้วยความหลงภรรยา เลยลวงเอาบิดามารดาไปทุบเสียในกลางป่า กรรมอันหนักนี้เองติดตามท่านมาตลอดเวลา จนถึงชาติที่เป็นพระโมคคัลลานะ กรรมนั้นยังแฝงมาอยู่ในรูปของโจรห้าร้อย มาฆ่าท่านจนเข้าสู่พระนิพพาน นี่แหละส่งผลแห่งโมหะความหลง ขึ้นชื่อว่าความหลงแล้ว ไม่มีดีทั้งนั้น ไม่ว่าจะหลงรัก หลงชัง หลงลูก หลงหลาน หลงสมบัติพัสถาน หลงอำนาจวาสนา หลงยศฐาบรรดาศักดิ์ ความหลงเหล่านี้แหละทำให้ลืมทุกสิ่งทุกอย่าง ลืมความแก่ ลืมความเจ็บ ลืมความตาย ลืมบุญลืมนกุศล ลืมกระทั่งตัวเอง ท่านเปรียบคนหลงเหล่านี้ว่า เหมือนไก่ในข่งที่เขาขังไว้เพื่อฆ่าเป็นอาหาร แต่ไก่เหล่านั้นหารู้ไม่ว่า ในเวลาไม่ช้าก็ต้องโดนเชือดคอแล้ว ไก่เหล่านั้นยังทะเลาะวิวาทจิกตีกัน ยังโง่งมคอบขัน เอกอ้อแอ้กแอ๊ก อยู่ความสำเร็จสำราญอย่างคึกคະนอง แต่ช่างเถอะนั่นเป็นเรื่องของไก่ซึ่งเป็นสัตว์เดรัจฉาน ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนอะไร ส่วนคนเรานี้หนอผู้มากด้วยความรู้มากด้วยคงแก่เรียน ก็ยังเต็มไปด้วย โลภะ โทสะ โมหะ อย่างสมเพทเวทนายิ่งนักหนอ ธรรมโอสธเพื่อละความโลภ ความโกรธ ความหลง ไม่เกิน การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เจริญสติปัฏฐาน ๔ กายานุปัสสนา กายยีน เติน หนึ่ง นอน มีสติไว้ พิจารณาเวทนาไว้อย่าหลง แล้วก็โมหะเกิดขึ้น กำหนดจิตรู้ กำหนดจิตมั่นจะไม่หลงม गयाตลอดไป ทั้ง ๓ ประการนี้ ถึงจะได้ผลด้วยธรรมโอสธของพระพุทธเจ้า ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ๔ สามารถจะรู้ความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ เราจะโลภกันไปถึงไหน จะโกรธกันไปถึงไหน จะหลงกันไปถึงไหน เพราะในไม่ช้า ต่างก็จะจากกันไปแล้ว ไม่มีใครจะอยู่ค้ำฟ้าหรอก

ดังนั้น จงมาช่วยกันบรรเทากิเลสทั้ง ๓ ด้วยการมาเจริญวิปัสสนากรรมฐานกันเถิด ประเสริฐที่สุด อะไรจะดีเท่า ท่าน ศีล และภาวนา ทำให้จิตใจเบิกบาน กิเลสทั้ง ๓ กองนี้จะได้ลดน้อยถอยลงไป ด้วยหมั่นนึกถึงความตายไว้เสมอ ท่านทั้งหลายที่ได้ชี้แจงแสดงมาในเรื่องกรรมฐานว่า ความโลภ ความโกรธ ความหลง ก็ตาม ความที่จะมีอยู่ในกุศลบุญราศีแก่ท่านทั้งหลายก็ตาม มาเจริญกรรมฐาน ตั้งสติสัมปชัญญะทุกประการ ลมหายใจเข้ารู้ พองหนอ... ยุบหนอ... ยืนหนอ ๕ ครั้ง มีอะไรที่กำหนด โกรธหนอ... เสียใจหนอ... ดีใจหนอ... ตลอดรายการ เราจะได้เห็นว่าความตายมีชีวิตอย่างมั่นคงถาวร

ท่านเจ้าคุณศาสนโสภณ ท่านยังแต่งกลอนไว้ว่า

ระลึกถึงความตายสบายนัก

มันหกรักหักหลงในสงสาร

บรรเทามีดมัวมันอันตระการ

ทำให้หาญหายสะดุ้งไม่ยุ่งใจ

แต่ท่านทั้งหลาย ท่านสาธุชนพุทธบริษัททั้งหลาย

เวลาใดทำให้ใจผ่องแผ้ว

เหมือนได้แก้วมีค่าคือราศี

เวลาใดทำใจให้รำคิ

เหมือนมณีแตกหมดลดราคา

อันความสุขทางใจนั้นหายาก

คนส่วนมากไม่ชอบเสาะแสวงหา

ชอบแสวงหาแต่ความสุขเพียงหูดตา

มันจะพาชักจูงให้ยุ่งใจ

นี่แหละท่านทั้งหลาย พระพุทธเจ้าจอมปราชญ์ ได้ประทานธรรมโอสถ คือ การเจริญกรรมฐาน มีพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ สำหรับแก้โรคโลก โกรธ หลง ให้ปรากฏในอภินิหารปัจเจกเวทีกาธา ตอนหนึ่งว่า **มรณะ**

ธัมโมมฺหิ เรามีความตายเป็นธรรมดา **มะระณัง อะนะติโต** ล่วงพ้นความตายไปไม่ได้ คือยาอันวิเศษที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ ฉะนั้นจึงขอให้ท่านสาธุชนพุทธบริษัททั้งหลาย ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ โปรดได้นำยาขนานนี้ คือการเจริญกรรมฐานมาใช้ แล้วโรคภัยไข้เจ็บท่านก็จะได้หาย ทั้งโรคภายนอก โรคภายใน ทั้งโรค โลก โกรธ หลง กิเลส ๓ ประการนี้จะค่อย ๆ ทุเลาเบาบางลง และความร่มเย็นเป็นสุขก็จะพลันบังเกิดขึ้น สมดังความปรารถนาทุกประการ ดังอาตมาภาพได้ชี้แจงแสดงบรรยายมา เรื่อง ความโลก โกรธ หลง ก็สมควรแก่เวลา ขอยุติลงคงไว้แต่เพียงนี้ เอวังก็มีด้วยประการฉะนี้....